

АНАЛИЗА ПРОЈЕКТАНТСКОГ ПРИСТУПА У НАДГРАДЊИ ОБЈЕКТА АРХИТЕКТУРЕ ИСТОРИЈСКИХ СТИЛОВА

Кузовић Душко¹

УДК: 711.167(497.11 УЖИЦЕ)

DOI: 10.14415/zbornikGFS27.12

Резиме: Надградња објекта у Србији има дугу традицију али квалитетних примера надградње има веома мало. Штете које се праве услед неквалитетних решења су велике, угрожавају велики број становника и читаве амбијенталне целине. Најчешћи узрок лоших решења је непознавање језика архитектуре постојећег објекта, непоштовање стилова из историје архитектуре, недостатак пројектантског знања, занатске вештине итд. Потребно је наћи позитивне примере из прошлости и кроз њих обновити потребно знање. Нарочито су ретки успешни примери надградње објекта архитектуре Историјских стилова услед комплексности језика којим се служи архитекта. Један од добрих примера је надградња зграде Гимназије у Ужицу изведене 1925.г.

Кључне речи: Надградња објекта, архитектура историјских стилова, анализа форме, Ужичка гимназија, Ужице.

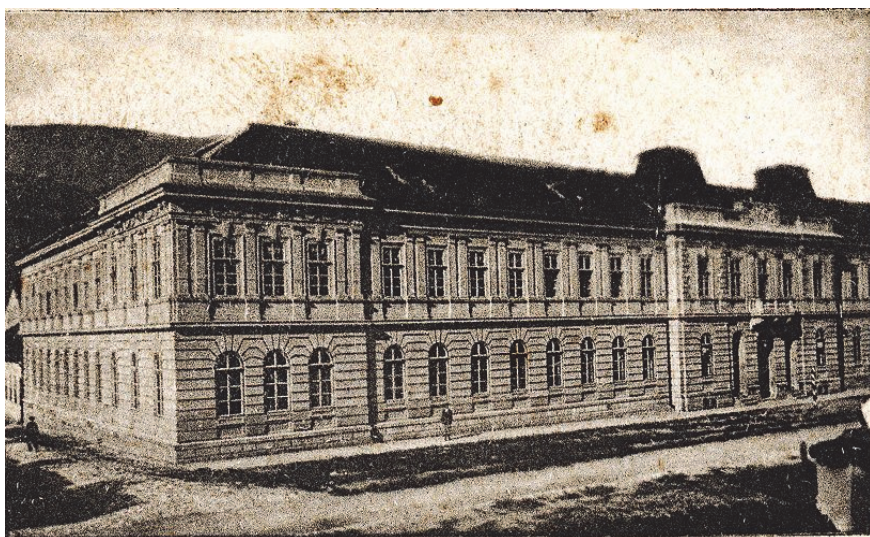
1. УВОД

У западној Србији надградње објекта у архитектури почињу да се практикују од почетка 20. века. У периоду када је у Србији претежно коришћен као примарни конструктивни систем бондрук са различитим врстама испуне, надградња није била практикована, јер бондрук то није дозвољавао. Преласком на масивни конструктивни систем веома брзо су се манифестовале његове предности а између осталог и могућност надградње већ саграђених објекта. Занимљиво је да је за први јавни објекат грађен у масивном систему, Среско начелство на Тргу Светог Саве, током градње надзорни инжењер проценио да због лоше изведеног темељења објекта је немогуће извести другу етажу па је објекат остао са спратношћу приземље и спрат (мада су зидови дебљине 78 цм).

Временска дистанца између завршетка објекта и поновне надградње варира око 30 година. Зграда „Гимназије“ је завршена 1893.г. а надградња још једног спрата је извршена 1925.г. односно 33 године касније. Зграда „Окружног начелства са примирителним судом“ је завршена и уселена 1927. г. а 1957. г. надграђена за још једну етажу односно након 30 година. Хотел „Палас“ је саграђен 1933.г. а надградња је изведена 1960.г. односно 27 година касније.

¹ др Кузовић Душко дипл.инг.арх., научни сарадник, Косовска 18, 31000 Ужице

Овај рад се бави анализом пројектантског приступа у обликовању (волумена, форме, фенестрације, хоризонталне и вертикалне поделе, поштовања доминанти и декорације) надграђеног дела на примеру објекта Гимназије. Документација је делом из историјских извора а делом прикупљена током 2012.г. на лицу места.

Слика 01а и 01б. Гимназија непосредно након изградње око 1902.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

За потребе анализе надградње објекта Гимназије прикупљена је расположива историјска фотодокументација, техничка документација и фотодокументација. Извршено је упоређење физичког стања пре и после надградње као и анализа елемената обликовања.

3. ДОКУМЕНТАЦИЈА И ДИСКУСИЈА

У овом раду се анализира пројектантски приступ у надградњи школског објекта – Гимназије у Ужицу, који је завршен 1893.г. у духу архитектуре Историјских стилова. Наведени објекат се анализира у смислу зграде и надградње: односа стилске концепције, односа волумена, очувања доминантни и тачки кулминације, усаглашавања фенестрације, усаглашавања вертикалне декоративне пластике, усаглашавања хоризонталне декоративне пластике, усаглашавања материјализације, усаглашавања фактуре и боје фасаде.

Објекат „Ужичке гимназије“ је завршен 1893.г. по пројекту архитекте Венцеслава Чихара. Првобитна спратност је била Пр+1. Волумен је формиран у облику ћириличног слова П, са незнатно наглашеним улазним и угаоним ризалитима. Централни ризалит је додатно рашчлањен на два бочна ризалита који се у кровном делу завршавају са зарубљеним пирамидама.

У првобитном решењу фасада је подељена на две целине – приземље и спрат које се разликују по обради надпрозорника (лучни – равни), по обради поља између прозора (хоризонталне фуге – удвојени пиластри на постаменту), завршном спратном венцу (уска трака са профилисаним венцем – фриз изнад кога се налази снажно избачен стрешни венац) примени угаоних пиластера у облику камених блокова (у приземљу не постоје – на спрату постоје) и примени прозорских оквира (у приземљу не постоје – на спрату постоје). Површинска обрада је таква да је приземље обрађено у форми која подржава камени слог а спрат је равно малтерисан. Акценти на волумену су зсмерени на угловима објекта и улазном делу. У делу крова завршавају се са кровном атиком а само у улазном делу су наглашени са удвојеним кровом у форми зарубљене пирамиде. [1].

Слика 02. Гимназија непосредно након надградње 1928.

Надградњу објекта је 1925.г. извело предузеће „Атлант“ из Београда, ком приликом је дограђена још једна етажа. У погледу концепције надградње дограђена етажа претставља поновљену спратну етажу уз мале измене које се уклапају у стилски израз основног корпуса зграде. Распоред маса је у потпуности поновљен са основног објекта, наглашени делови волумена као што су ризалити на угловима и улазном делу су задржани. У погледу распореда отвора прозорске вертикале су задржане и настављена логика основног корпуса тако да су надпрозорници равни..

Конструктивно решење прозора је идентично. У погледу вертикалне фасадне пластике настављен је распоред и ритам са доњих етажа односно примена удвојених пиластера. Разлика је у томе што пиластри на дограђеној етажи немају канелуре нити постамент на коме визуелно стоје. Разлози за одсуство канелура и постамента се налазе у томе да аутор је хтео да поштује правило да се визуелно лакши елементи налазе на визуелно тежим. Додатно разлог је у томе да приликом надградње није рушен завршни кровни венац који је по правилу виши и избаченији него спратни венац тако да је због његове висине било немогуће формирати постаменте за пиластре.

У делу фриза испод стрешног венца у првобитном решењу су се полуконзоле и гирланде налазиле само у делу фасаде на угаоним и централном ризалиту а на надградњи полуконзоле и гирланде су додате у целој дужини стрешног венца. Тиме је аутор хтео да појача ефекат завршног стрешног венца и завешетка целокупне композиције фасаде. Профил новог стрешног венца је само поновљен профил старог стрешног венца што једино прави визуелну дилему на новој фасади након надградње. У делу бочних ризалита поновљена је атика у смислу њене висине и дужине фасаде на којој се распостире. Међутим, плитки пиластри на постаментима и правоугаоне нише између њих нису поновљене. Атика је само равно малтерисана без икаквих додатних елемената осим једноставно профилисаног завршног венца који носи лимену опшивку.

Слика 03. Централни ризалит Гимназије (стање 1917.г.)

Слика 04. Централни ризалит Гимназије (стање 2012.г.)

Слика 05. Угаони ризалит Гимназије (стање око 1910.г.)

У делу фасаде између ризалита је задржана фенестрација и ритам прозорских осовина уз додатак кључног камена који је постављен на сваком прозорском отвору у надграђеном делу који је у потпуности идентичан кључном камену у делу фасаде са

ризалитима првог спрата. У делу фасаде са централним ризалитом стање пре надградње није једноставно поновљено већ је промењена комплетна физиономија. У првобитном решењу завршни стрешни венац се пружао целом дужином фасаде стим што је изнад њега у делу централног ризалита постављена атика која је удвојене висине само у делу ширине централних улазних врата у објекат.

У зони крова налазио се кос кров са две зарубљене пирамиде на свакој од бочних страна. Према новом решењу прозорске осовине су задржане али је концепција отвора последње етаже промењена. Целокупна висина етаже (од спратног до стрешног венца) је већа него у остатку надградње. Простор који се на овакав начин створио, између надпрозорника и стешног венца, је попуњен са округлим прозорима или нишама са штукатуром. Прозори у пољу, између бочних ризалита, су формирани као група од једног правоугаоног у доњем делу и једног кружног прозора који се налази у горњем делу композиције. У делу фасаде са три прозорске осовине које су допуњене са кружним прозорима, простор између надпрозорника и основе кружног прозора је попуњен са комплексно решеном пластиком комбиноване од кључног камена, гирланде и бочних ваљака.

Слика 06. Угаони ризалит Гимназије (стање 2012.г.)

Кружни прозор се завршава са кључним каменом. Стрешни венац је подржан са конзолама и кружним венцима. Простор између прозора је подељен са удвојеним пиластрима који преко комплетне ентаблатуре придржавају плитке лукове који се пружају изнад кружног прозора. У делу крова формиране су кровне атике и то тако да су атике бочних ризалита ниже од атике изнад поља између ризалита која је додатно увучена за половину дебљине зида.

Слика 07. Гимназија непосредно након адаптације поткровља (стање 2012.г.)

Надградња „Ужичке гимназије“ је изведена 1925.г. када је још била присутна и практикована архитектура историјских стилова а покрет Модерне још није добио свој пуни пријем у јавности. Знање језика архитектуре Историјских стилова код пројектаната је било живо тако да је у решењу надградње очувана већина вредности основног решења. Сачувана је композиција волумена објекта, задржан положај и важност ризалита као и елемент кулминације наглашених партија волумена објекта кроз атике и надвишене делове изнад завршног стрешног венца. Распоред и ритам прозорских осовина је у потпуности задржан као и величина и конструктивно решење прозорског отвора. Вертикална декоративна пластика је такође задржала свој ритам, димензије и површинску обраду уз корекције са циљем да се задржи осећај да се лакши елементи налазе над тежим па су укинута канелуре и постементи на којима су основани постаменти. Стрешни венац старог објекта није рушен већ је задржан у целини и поновљен на стрехи надграђеног спрата те је парапетни део надградње скоро неприметан услед висине постојећег стрешног венца. Полуконзоле и гирланде, које су у првобитном решењу примењене само у делу фасаде са ризалитима у надграђеном делу се пружају целом дужином фасаде са циљем да се подржи завршни стрешни венац и композиција визуелно заврши на највишој тачки фасаде. Атике бочних ризалита су поновљене у делу висине и дужине али нису примењени плитки пиластри и правоугаоне нише између њих. У централном ризалиту је направљена значајнија измена те је надограђена етажа, али само у делу централног ризалита, повећане висине а простор измеђ надпрозорника и стрешног венца попуњен са крућним прозорима или нишама са грбовима који прате постојеће прозорске осовине. И Овај део фасаде се завршава са једноставним атикама док су куполе у облику зарубљене пирамиде укинуте.

4. ЗАКЉУЧАК

Надградња Гимназије је изведена 30 година након завршетка објекта. Рађена је са великим осећајем за стил и пројектантске намере архитекте основног објекта. Ако се искључи ваиузелни проблем који је изазвао задржавање постојећег стрешног венца (па је од по димензијама идентичан новом стрешном венцу) и укидање купола на

централном ризалиту може се рећи да је на једноставан начин извршено повећање корисног простора овог објекта а да није повређен ни један аспект постојећег објекта. Додати део објекта није апсолутно поновљени постојећи већ су извршене минималне измене како би се очувала динамика фасаде и основни закон архитектуре историјских стилова односа лаких и тешких елемената и постепене градације композиције од тла ка врху објекта. Такође је завидна занатска вештина са којом је изведена декоративна пластика како у делу понављања форме тако и у делу финализације елемента. Овај објекат може бити пример једног од позитивних начина приступа надградњи објеката саграђених у периоду архитектуре Историјских стилова.

5. ПОРЕКЛО ИЛУСТРАЦИЈА

Слика 1, 2, 3, 5. Архив Милорада Искрина из Ужица.

Слика 4, 6, 7. Аутор

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Марковић, Ж., Станимировић, А., Културно-историјско споменичко наслеђе Титовог Ужица, *Ужички зборник*, број 19, Народни музеј Ужице, Ужице, 1990., стр. 53 – 104.

ANALYSIS OF DESIGN APPROACH IN EXTENSIONS ON HISTORICAL STYLES ARCHITECTURE BUILDING on example Gymnasium iz Uzice

Summary: *Facilities upgrating in Serbia has long tradition, but there is no much of quality examples. Damages caused by low quality solutions are large and threatening a large number of people and the whole ambient. The most common causes of bad solutions are: not knowing architecture language of existing building, contempt of styles from history of architecture, lack of designing knowledge, lack of handicraft skills, etc. It is necessary to find positive practices from the past and through them renew necessary knowledge. Especially rare are success stories of of historical styles architecture buildings due to complexity of language used by the architect. One of the good examples is an upgrade of the Uzice high school building performed in 1925.*

Keywords: *Upgrading buildings, historic style architecture, analysis of form, Uzice gymnasium, Uzice.*